

*аспірант кафедри англійської мови
Чернівецького національного
університету імені Юрія Федьковича*

ЛЕКСИКО-АСОЦІАТИВНІ ГРУПИ В СЕМАНТИЧНОМУ ПРОСТОРИ РОМАНІВ ДЖОНА МАКСВЕЛЛА КУТЗЕЕ

Однією з макросистем художнього тексту (далі – ХТ) є система семантичного простору – ментального конструкту, що з'являється в ході інтерпретації ХТ, візуалізується внаслідок динамічного розгортання в лексичних структурах і слугує відображенням мовного змісту у світлі семантичної прогресії. Семантичний простір втілюється в просторі ХТ в річищі розвитку авторської думки, яка матеріалізується в мовній канві ХТ в лексико-семантичних, лексико-тематичних і лексико-асоціативних групах. Кожна із зазначених лексичних структур корелює з віссю розгортання семантичного простору – семантичною, тематичною й асоціативною, відповідно. На часі – з'ясувати специфіку асоціативної вісі розгортання семантичного простору романів південноафриканського письменника та Нобелівського лауреата Джона Максвелла Кутзеє у світлі лексико-асоціативних груп.

Неабиякий інтерес до вивчення асоціативного потенціалу слова й асоціативних лексичних угруповань виник у європейській лінгвістичній течії ХХ століття (Ш. Баллі [2], Ф. де Соссюр [17]) і слугував стимулом лінгвістичних студій серед вітчизняних дослідників (В.В. Левицький [8], Ж.В. Марфіна [10; 11], Т.В. Слива [16]) і мовознавців близького зарубіжжя (Н.С. Болотнова [3; 4], О.О. Залевська [6; 7], З.Д. Попова [13], Г.С. Щур [9]).

Виникнення інтересу до асоціації подибуємо в античних філософів: Аристотель запропонував розмежування асоціацій за подібністю, часовою послідовністю й контрастом, а Платон – за подібністю й суміжністю [12, с. 61–62]. У лінгвістиці мова йде передусім про мовні/словесні (вербалізовані) асоціації, які постають крізь профіль лексичного значення слова та відбивають комплекс омовлених знань про навколишній світ. Ще В. фон Гумбольдт стверджував, що мова «наштовхує через наданий думці вигляд до нових думок і їх поєднань (...). Мова виражає думки і почуття як предмети, але вона й слідує рухам думок і почуттів, їх швидкості, повторює рівномірність і нерівномірність їх ходу» [5, с. 378]. Ф. де Соссюр, торкнувшись питання асоціативної спорідненості слів, стверджував, що асоціативні зв'язки формуються у свідомості людини як своєрідні сузір'я, в які акумулюються слова на основі спільності або форми, або змісту, або ж і форми, і змісту. У кожному асоціативному ряді може виникнути ще одне сузір'я, що свідчить про невизначеність порядку й необмеженої кількості таких рядів загалом [17, с. 126].

В.М. Телія витлумачує значення мовних одиниць як інформацію, «що належить до світу «Ідеальне», яка закріплюється за певним звукорядом і слугує омовленою пам'яттю, що зберігає знання про об'єкт зі світу «Дійсне» і про категорії й форми зі світу «Мова» [18, с. 99]. З огляду на це асоціативні зв'язки між значеннями слів видаються детермінованими екстралінгвально: вони непримітно вказують на специфіку світоустрою і світобачення людини як особистості із заувагою на її мовний досвід. Згаданий імператив асоціативного розвитку Ш. Баллі ідентифікує як логічну домінанту, що стосується логічного сприйняття й раціонального розуміння навколишнього світу. Саме його об'єктивне переосмислення є одним із джерел своєрідних асоціативних відгалужень. Водночас французький учений виокремив ще одну домінанту – емоційну, яка постулює особисті переживання джерелом виникнення суб'єктивних асоціацій [2, с. 182]. Так, індивідуалізовані асоціації уможливають якісну зміну кута зору на явище чи об'єкт навколишньої дійсності, що сприяє повнішому розкриттю його епістемології й виявленню нових граней у мовній сітці його вираження.

Два вищезгадані імперативи по-різному констатують чи не найбільш важливу характерну ознаку асоціації – суб'єктивно-когнітивну природу її виникнення. Висловлюючи думку, що походження асоціацій треба шукати в структурах і категоріях людського мислення, Дж. Діз відверто вважає спроби класифікувати асоціації марними й беззмістовними [20, с. 174]. Асоціації свідчать про винятковість мислення людини, що опирається на її досвід пізнання світу й використання акумульованих знань у ході життєдіяльності, в тому числі й у процесі вербальної взаємодії. Водночас варто зауважити, що асоціативне значення відмежоване чіткою лінією демаркації від концептуального. Останнє охоплює базові та найважливіші компоненти, які становлять семантичну структуру лексичного значення; у свою чергу, асоціативне значення видається семантичними «конотаціями», що не мають нічого спільного з концептуальним значенням і відтворюють непрямий і суб'єктивно детермінований когнітивний зв'язок між часом несумісними та розбіжними лексичними значеннями [22, с. 113].

Під психологічним кутом зору асоціативне значення – це реакція на вербальну чи образну репрезентацію, що трактується в протиставленні з референційною реакцією: останній притаманна активація різнотипних репрезентацій «вербальна репрезентація (стимул) → образна репрезентація (реакція)», а асоціативній реакції – активація однотипних репрезентацій «вербальна репрезентація (стимул) → вербальна репрезентація (реакція)» [19, с. 213–214]. Під традиційним для лінгвістики кутом зору асоціації розглядаються в межах психолінгвістичного підходу й потрактовуються в сув'язі понять стимулу та реакції. Слово (лексична одиниця) може виконувати роль стимулу, на який у людини виникає певна реакція, тобто інше слово, пов'язане зі стимулом [8, с. 98]. Сітка асоціативів виявляє суб'єктивно-сміслові семантичні кореляції, що закріплені у свідомості людини та слугують конструктивним елементом її картини мислення й когнітивного конструкту її багатогранного досвіду [6, с. 164].

Виявлення асоціативного спектру значення слова та його асоціативно-семантичної іррадіації в значеннях інших слів уможлиблюється методом асоціативного експерименту, в результаті якого кількісне визначення реакцій респондентів на певне слово-стимул є основою формування асоціативного поля [13, с. 185]. Особливості асоціативного згуртування слів у структурне лексичне об'єднання зумовлюються багатьма чинниками – національно-етнічними, історично-географічними, соціально-культурними, гендерними тощо [8, с. 99; 9, с. 140]. Асоціації, виявлені в експерименті, розкривають зв'язок між психічними утвореннями; цей зв'язок – «актуалізація асоціації» – полягає в покликанні одного члена асоціації на іншого та, відповідно, набутті значущості сигналу одного члена щодо іншого [1, с. 6].

У комунікативно-стилістичному річизі сучасної лінгвістики (Н.С. Болотнова) асоціативні властивості значення слова становлять базу розвинутої теорії асоціативно-смыслового розгортання тексту [4]. На нашу думку, чільне місце посідає поняття *асоціативності слова*, яке розуміємо як потенційну здатність лексичних одиниць викликати у свідомості людини асоціації із системою мови, навколишньою дійсністю і світом понять [4, с. 12]. Асоціативність як словесний потенціал характеризує природу асоціативного зв'язку як діалогічну або ж таку, якій властивий зворотній «бумерангів» зв'язок. Відтак асоціативна палітра семантичного простору описує його як такий, що виформовується в поступовому зчепленні значень, в асоціативно-ланцюговій протяжності значення у світлі взаємодії стимулів і реакцій – одиниць лексичної структури (ключові/опорні слова) та їх смислових корелятивів (асоціати) [3, с. 22].

Загальноприйнятим і поширеним є розмежування двох типів асоціацій – парадигматичних і синтагматичних, сутність яких полягає у, відповідно, парадигматичних і синтагматичних відношеннях між стимулом і реакцією. Точніше кажучи, критерієм демаркації між указаними типами асоціацій є частиномовний: парадигматичні асоціації належать до однакових частин мови, а синтагматичні – до різних [14, с. 92–93]. Перебуваючи в такого роду взаємозв'язках, мовні асоціації доречно розглядати й у масштабі асоціативних груп – структурних угруповань психолінгвістичної природи, які постають у ході згуртування лексичних одиниць навколо певного слова-стимулу [14, с. 100]. Це зумовлює їх тлумачення як емпіричних лексичних угруповань, в основі об'єднання яких лежать емпіричні асоціації як результат об'єктивного досвіду індивідуума [9, с. 149].

Мета статті – змодельовати лексико-асоціативні групи на теренах романів Джона Максвелла Кутзее у світлі їх структури та асоціативної значущості, що загалом слугує відтворенню динаміки розгортання асоціативної вісі семантичного простору художнього твору.

За аналогією із семантичною й тематичною осями в розгортанні семантичного простору активізується й асоціативний напрям, що полягає в смисловому збагаченні семантичного й тематичного вимірів завдяки «нашаруванню» на них асоціативної плівки – таких асоціативно-семантичних домішок, які для письменника видаються значущими в смисловій ціліснооформленості його думки.

Напрямок асоціативного розростання в ХТ зазнає впливу обмежень, з одного боку, семантичних рамок контекстуального зрізу, з іншого – смислових прерогатив художньої авторської інтенції. О.О. Залевська слушно зауважує, що окремим словам властива потужна асоціативна сила, яка утримує всю асоціативну структуру укупі та зумовлює тісне переплетення павутиння асоціативної сітки. Так, максимальну кількість асоціативних зв'язків мають слова, що мають особливе значення для автора як особистості [7, с. 143]. Отже, асоціативне розгортання значення в семантичному просторі ХТ регулюється смисловими «витісуваннями» автора-письменника, який надає окремим словам смислової переваги, перетворюючи їх у центральні ланки асоціативної прогресії значення.

Лексико-асоціативні групи (далі – ЛАГ) відображають принцип функціонування мовних одиниць за формальною чи логіко-семантичною ознакою [10, с. 367]. У семантичному просторі ЛАГ сприяють особливій структурній налагодженості значення крізь асоціативно-семантичний зв'язок, що відображає неповторність авторського мислення. Формування ЛАГ опирається на дві сутнісні підвалини асоціацій: по-перше, асоціаціям властива сфера референції (*sphere of reference*), що слугує інструментом своєрідного обмеження масштабу асоціативного розгортання, по-друге, – асоціативна структура, що віддзеркалює стратегію асоціативного творення [21, с. 140]. Виокремлені на матеріалі романів Дж.М. Кутзее ЛАГ характеризуються внутрішнім структурним поділом на асоціативні ряди, що відбивають напрями асоціативного відгалуження в семантичному або тематичному ядрі. Загалом вони виформовують асоціативну структуру, яка апелює до парадигматичного контрасту у сфері референції асоціації та синтагматичної протяжності мовної асоціації з набором заповнюваних комірок. Отже, окреслюється специфіка асоціативного становлення й розгортання семантичного простору на асоціативному рівні його буття.

Один із напрямів асоціативного розгортання семантичного простору романів Дж.М. Кутзее полягає в асоціативному обрамленні лексико-тематичної групи «ЛЮДСЬКЕ ТІЛО»/“HUMAN BODY”. Утворене на основі групи тематичної лексики асоціативне угруповання ідентифікуємо як «ТІЛО ЛЮДИНИ». У його межах виділяються три асоціативні ряди, що слугують лексичним утіленням трьох векторів асоціативного відгалуження теми тіла людини. Асоціативною сферою референції є асоціативні ознаки (а) *фізіологічних* і (б) *нефізіологічних/увиразнювальних ознак частин тіла*, (в) *їх специфічних рухів* і (г) *особливостей цих рухів*. Асоціативна структура описуваного угруповання має вигляд: (PHYSICAL/EXPRESSIVE) PROPERTY OF THE BODY PART + NAME OF THE BODY PART + MANNER OF ITS MOVEMENT. Наведемо кілька прикладів асоціативних кореляцій:

– **фізіологічні ознаки частин тіла:**

EYE(S): *almond, blind, black, bloodshot, blue, brown, dark, dark brown, green, grey, half-blind, jet-black, large, little, oval, round, slanting, slit;*

HAIR: *black, blonde, fair, ginger, glossy, greasy, grey, greasy, hazel-brown, iron-grey, lank, long, oily, straight, thin;*

HAND/ARM: *black, bleeding, bony, chubby, horny, little, muscular, pudgy, puffy, purple, rough-skinned, sinewy, small, strong, tawny, thin;*

FINGER: *cold, crooked, knobbly, long, numb, pale, plump, small;*

– **нефізіологічні/увиразнювальні ознаки частин тіла:**

BODY: *bare, beseeching, blank, deficient, diffuse, dry, dusty, candid, centreless, flat, fresh, fullgrown, golden, hard, harmed, healthy, heavy, incomplete, maimed, neat, obstinate, pale, phlegmatic, poor, recumbent, scarred, slender, solid, stiff, substantial, tired, true, unsavoury, untouched, unused, withered;*

EYES: *abstracted, avid, blank, cautious, clear, crystal, dead, dull, empty, gleaming, flashing, happy, hooded, incurious, keen, knowking, liquid, lustreless, mad, mocking, peaceful, piggish, possessive, rheumy, sharp, shrewd, slightless, smooth, solemn, stony, translucent, unblinking, vacant;*

FEET: *aching, bandaged, bare, broken, busy, dirty, disembodied, inflamed, monstrous, nimble, puffy, shapeless, slender, sore, swaddled, swollen, thick, twisted, unsteady;*

– **рухи частинами тіла:**

ARM: *clasp (around), cross, enfold, extend, fold, hold, move, press, put (around), stretch out, swing, withdraw;*

HAND: *bob, bring, clasp, cover, curve (around), fling, fold, grip, hold (out), pass, push, remove, stroke, throw (up), thrust (out), wave, wring;*

EYE: *avert, bore, clap, close, dry, meet, move, lay, lock, open, raise, turn;*

FINGER: *brush, close, cock, fold, grip, raise, pass, prod, put, wag;*

FEET: *lift, nest, place, stamp, touch;*

– **особливості рухів:** *shake one's head in seeming distress, shakes one's head decisively, an eyelid twitches irritatingly, wring one's arms in agony, the heart is hammering unpleasantly, raise a hand cheerfully, hands surreptitiously snatch, wag a finger meaningfully.*

Проілюструємо прикладами: “*I stare at the two hands side by side. My hand is long, hers short. Her fingers are the plump unformed fingers of a child. Her eyes are grey, mine brown. What kind of being is she, so serenely blind to the evidence of her senses?*” [26, с. 76]. Як бачимо, асоціативний акцент на фізіологічних ознаках людського тіла сприяє увиразненню образів головних героїв в уяві читача. Продемонструємо ще два приклади: “*If your teachers and your friends knew how you spoke with your mother...’, says his father, wagging a finger meaningfully*” [25, с. 13]; “*My hands are unpleasantly clammy for someone who is normally dry to the point of scaliness*” [27, с. 58]. У першому уривку очевидним є поєднання двох асоціативних гілок – рухів частинами тіла та їх особливостей; у другому прикладі – підсилення нефізіологічної ознаки рук. Семантична вага всіх трьох асоціативних відгалужень витлумачується з огляду на спрямування асоціативної вісі семантичного простору на урізноманітнення людського тіла емотивними конотаціями, тобто зображення емоцій, переживань і почуттів головних героїв із посиленням на їхню фізичну структуру.

Другому напрямку асоціативного розгортання семантичного простору романів Дж.М. Кутзее властиве асоціативне декорування лексико-тематичної групи “NATURAL ENVIRONMENT”/«НАВКОЛИШНЄ ПРИРОДНЕ СЕРЕДОВИЩЕ», що набуває вияву ЛАГ із назвою «ПРИРОДА» й в упорядкуванні характеризується меншими структурно-асоціативними відгалуженнями – рядами. Прогресія значення, що ґрунтується на асоціативному збагаченні тематичної лексики природи, вказує на такі чотири сфери референції: а) *природні особливості*; б) *експресивно-стилістичне підсилення природних особливостей*; в) *метафоричне зображення природи/природних явищ*; г) *оживлення природи/природних явищ*. З огляду на різноманіття сфер референції, асоціативна структура лексико-асоціативного об’єднання є двовалентною: з одного боку, вона втілюється за структурною моделлю (COMMON/EXPRESSIVE) PROPERTY OF NATURE/NATURAL PHENOMENA + NATURE/NATURAL PHENOMENA + ITS METAPHORICAL/PERSONIFIED ACTION з ад’єктивним складником; з іншого боку, вона реалізується й у номінативній структурній моделі METAPHORICAL IMAGE (NOUN) + NATURE/NATURAL PHENOMENA + ITS METAPHORICAL/PERSONIFIED ACTION. Наведемо приклади особливостей асоціативного розростання:

– **природні особливості:** *a cold wind, dry land, a flat pebbly waste, a flat hilltop, a firm flat terrain, a flat stone, a frosty wind, a great rocky hill, a hazy full moon, hot dark sand, an old dead river-bed, a red star, a salty lake-floor, soft sand, a tropic forest, warm air, a yellow hazy sky;*

– **експресивно-стилістичне підсилення природних особливостей:** *angelic light, broad daylight, broken water, dead waters, an empty sky, a flaming sky, flaming sunsets, a gentle wind, glorious sunsets, a goodly sun, a luminous sky, murky clouds, tranquil stars, an unceasing wind;*

– **метафоричне зображення природи/природних явищ:** *the blue of the mountains, a cascade of thousands of grains of sand, the crimson glory of the declining sun, the curtain of falling snow, the empire of the sky, a flap of ochre dust, lulls of the wind, a ray of light, the river of dust courses across the sky, a stab of sunlight, the wings of the storm;*

– **оживлення природи/природних явищ:** *a biting wind, the blank face of the plain, the face of the moon, the first breath of wind stirs the leaves, the glare of the sun, the wind does not bite, a tolerant sun, a terrible storm tore off the roof, thousands of stars look down, water murmurs in the roadside furrows, waves picked me up, the whine of the wind.*

Проаналізуємо кілька прикладів: “*We reach the end of this flat pebbly waste and ascend a series of rocky ridges to a low plateau, where we begin to meet with hummocks of withered winter grass*” [29, с. 89]. У цьому уривку спостерігаємо асоціативний розвиток у напрямі природних особливостей, що слугує відтворенню територіально-географічної локалізації подій у ХТ як денотативного тла глобальної ситуації ХТ. Наведемо ще два приклади: “*Then, chastened, sober, I will catch the train back home and sit on the stoep and watch the flaming sunsets, the crimsons, the*

pinks, the violets, the oranges, the bloody reds, and heave a sigh (...)” [26, с. 44]; *“The wind never lets up. It howls at us across the ice, blowing from nowhere to nowhere, veiling the sky in a cloud of red dust”* [28, с. 82]. У поданих уривках асоціативна віха виявляє три з чотирьох вищезгаданих напрямів, що укупі стосуються художнього переосмислення теми природи. У семантичному просторі ХТ це слугує створенню експресивного фону (підтексту) переживань героїв чи зображення подій, причому в такому фоні приховане неабияке смислове мерехтіння, що хоча й має денотативний потенціал, але водночас націлене на експресивну актуалізацію природних особливостей у релевантному в межах контекстуального фрагмента світлі.

Не менш важливим напрямом асоціативного розгортання семантичного простору романів Дж.М. Кутзее є асоціативний візерунок, що оздоблює канву лексико-семантичної групи (ЛСГ) **номінації емоцій і почуттів** та окреслює ЛАГ «ЕМОЦІЇ/ПОЧУТТЯ». Семантичний профіль емоцій і почуттів, окрім внутрішнього семантичного різноманіття, набуває нових відтінків шляхом асоціативного «прищеплювання» до сфери їх референції асоціативних ділянок (а) *експресивно-стилістичного підсилення особливостей емоцій і почуттів*, (б) *їх метафоричного переосмислення* та (в) *особливостей їх переживання*. У світлі асоціативної структури описуване асоціативне угруповання лексики характеризується двома моделями улаштування з налагодженою структурною взаємодією елементів: у першому випадку його структурна модель має вигляд *EXPRESSIVE PROPERTY (ADJECTIVE)/METAPHORICAL RE-EVALUATION (NOUN) + EMOTION/FEELING + MANNER OF EXPERIENCING (WITH PREPOSITION)*; у другому випадку структурна модель втілюється в реверсивному напрямі в порівнянні з першою *MANNER OF EXPERIENCING (WITH PREPOSITION) + EMOTION/FEELING + EXPRESSIVE PROPERTY (ADJECTIVE)/METAPHORICAL RE-EVALUATION (NOUN)*. Отже, у семантичному конструюванні емоцій і почуттів вагоме значення належить асоціативному збагаченню, яке втілюється в таких напрямках асоціативного розвитку:

– **експресивно-стилістичне підсилення особливостей емоцій і почуттів**: *an acute, fiery desire, blind fear, disturbing excitement, dry revulsion, elephantine ecstasies, equal happiness, fierce love, fleeting sadness, ghostly fear, gloomy fear, helpless anger, icy love, intense pleasure, just outrage, murderous tenderness, petrified surprise, quick fury, sexual excitement, tipsy anger, tragic love;*

– **метафоричне переосмислення емоцій і почуттів**: *a blast of fear, a current of love, a feast of sexual delight, a ghost of love, a glance of merriment, intoxication of anger, the river of my own pleasure, seeds of love, a shadow of depression, shrieks of pleasure, spells of uncontrolled passion, spells of wrath, a surge of rage, torrents of grief, a wave of enmity, the weight of love, a wind of utter desolation;*

– **особливості переживання емоцій і почуттів**: *burn with curiosity, choke with fear, fall into a rage, his elation soon dwindles, the feeling runs deeper, fly into rages, filled with panic, full of scorn, overtake with a rush of guilt, passion and fury gripped him, pour out love upon somebody, seethe with rage, squirm with shame, stun with amazement.*

Проаналізуємо приклади: *“Old men and women, trembling with just fury, taking up the pen, weapon of last resort. In my day, now over; in my life, now past”* [23, с. 48]; *“Even when she surrenders, she wants to give herself up not frankly but in a delicious haze of confusion, resisting yet unresisting”* [27, с. 63]. У цих прикладах подибуємо перші два напрями асоціативної прогресії значення. Метою асоціативного нашарування є художня трансляція авторської думки, що проектується на сюжетні ситуації твору і сприяє щонайточнішому виразненню переживань героїв. Поглянемо на ще два приклади: *“What he hates most about Worcester, what most makes him want to escape, is the rage and resentment that he senses crackling through the Afrikaans boys”* [24, с. 69]; *“Only the four of them know what torrents of scorn he pours upon her; how much like an inferior he treats her”* [24, с. 13]. Тут знаходимо приклади третього асоціативного відгалуження, яке видається центральною смисловою ланкою контекстуальних фрагментів і слугує віддзеркаленню спектру зображеної в ХТ емоційної сфери.

У масштабі цілісного ХТ виکارбовується асоціативна вісь його розгортання, що витлумачує специфіку авторського сприйняття й утілення думки в мовному значенні. Асоціації – це невід’ємна частина величч художнього слова, тому й середовище значення ХТ реагує на художньо-асоціативне «загравання» автора зі значенням для його майстерного культивування в мові тексту.

У семантичному просторі ЛАГ становлять арсенал лексико-семантичних засобів розвою авторської думки, її смислового збагачення та гармонійного сплетення з канвою змісту ХТ. ЛАГ виформовуються навколо лексико-семантичних і лексико-тематичних груп шляхом їх асоціативного доповнення. У семантичному просторі романів Дж.М. Кутзее вагоме місце посідають три асоціативні угруповання – «ТІЛО ЛЮДИНИ», «ПРИРОДА» й «ЕМОЦІЇ/ПОЧУТТЯ», що характеризуються кількома асоціативними віхами як підставою для виокремлення відповідних асоціативних рядів. Своєрідне «приклеювання» художньо значущих ознак асоціативного штибу до семантичного профілю значення слова сприяє урізноманітненню змісту в контекстуальному зрізі та додаванню до нього яскравих смислових частинок.

Перспективу подальшої роботи вбачаємо у спробі моделювання асоціативного поля на основі виявлених асоціативних угруповань лексики та з’ясування асоціативної специфіки семантичних домінант – ділянок специфікації значення в семантичному просторі, що відіграють важливу роль точок опори мовної природи в архітектурі текстового змісту.

Література:

1. Архипова С.В. Ассоциативный эксперимент в психолингвистике / С.В. Архипова // Вестник Бурятского государственного университета. – 2011. – № 11. – С. 6–9.

2. Балли Ш. Французская стилистика / Ш. Балли ; перевод с французского К.А. Долинина ; под ред. Е.Г. Эткинда. – 2-е изд., стереотипное. – М. : Эдиториал УРСС, 2001. – 392 с.
 3. Болотнова Н.С. Лексические средства репрезентации художественных концептов в поэтическом тексте / Н.С. Болотнова // Вестник Томского государственного педагогического университета. Серия «Гуманитарные науки (Филология)». – 2005. – Вып. 3 (47). – С. 18–24.
 4. Болотнова Н.С. Коммуникативная стилистика текста : [словарь-тезаурус] / Н.С. Болотнова. – М. : Флинта : Наука, 2009. – 384 с.
 5. Гумбольдт В. Язык и философия культуры / В. фон Гумбольдт ; общ. ред. А.В. Гулыги и Г.В. Рамишвили. – М. : Прогресс, 1985. – 452 с.
 6. Залевская А.А. Введение в психолингвистику / А.А. Залевская. – М. : РГУ, 2000. – 382 с.
 7. Залевская А.А. Психолингвистические исследования. Слово. Текст. Избранные труды / А.А. Залевская. – М. : Гнозис, 2005. – 543 с.
 8. Левицкий В.В. Семасиология / В.В. Левицкий. – Винница : НОВА КНИГА, 2006. – 512 с.
 9. Семантическая структура слова. Психолингвистические исследования / отв. ред. А.А. Леонтьев. – М. : Наука, 1971. – 216 с.
 10. Марфіна Ж.В. Асоціативно-образне поле назв спорідненості в мові поезії ХХ століття : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Російська мова» / Ж.В. Марфіна ; НАН України, Ін-т мовознавства ім. О.О. Потебні. – К., 2003. – 21 с.
 11. Марфіна Ж. Мовна асоціація як поняття психолінгвістики та лінгвостилістики / Ж. Марфіна // Вісник Львівського університету. Серія «Філологічна». – 2004. – Вып. 34. – Ч. 2. – С. 366–372.
 12. Недашківська Т. Вільний асоціативний експеримент як метод наукового дослідження та можливості його застосування для вивчення проблем державної служби / Т. Недашківська // Вісник Національної академії державного управління при Президенті України. – 2006. – № 4. – С. 61–70.
 13. Попова З.Д. Когнитивная лингвистика / З.Д. Попова, И.А. Стернин. – М. : АСТ : Восток – Запад, 2007. – 314 с.
 14. Попова З. Д. Лексическая система языка: Внутренняя организация, категориальный аппарат и приемы описания : [учебное пособие] / З.Д. Попова, И.А. Стернин. – 3-е изд. – М. : Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2011. – 176 с.
 15. Сахарный Л.В. Введение в психолингвистику : [курс лекций] / Л.В. Сахарный. – Ленинград : Изд-во Ленингр. ун-та, 1989. – 184 с.
 16. Слива Т.В. Асоціативно-семантична група як форма парадигматичної організації лексики (на матеріалі назв сезонів у російській мові) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Російська мова» / Т.В. Слива ; Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. – К., 2005. – 20 с.
 17. Соссюр де Ф. Курс общей лингвистики / Ф. де Соссюр ; редакция Ш. Балли, А. Сеше ; пер. с франц. А. Сухотина. – Екатеринбург : Изд-во Уральского ун-та, 1999. – 432 с.
 18. Телия В.Н. Русская фразеология. Семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты / В.Н. Телия. – М. : Школа «Языки русской культуры», 1996. – 288 с.
 19. Clark J.M. Representational Memory : Paivio's Levels of Meaning as Experiential Model and Conceptual Framework / J.M. Clark // Imagery, Memory and Cognition (PLE: Memory) : Essays in Honor of Allan Paivio / edited by John C. Yuille. – New York ; Hove : Psychology Press, 2014. – P. 211–232.
 20. Deese J. On the Structure of Associative Meaning / J. Deese // Psychological Review. – 1962. – Vol. 69 (3). – P. 161–175.
 21. Rommetveit R. Words, Meaning, and Messages : Theory and Experiments in Psycholinguistics / R. Rommetveit. – New York : Academic Press, 2014. – 336 p.
 22. Yule G. The Study of Language / George Yule. – 4th edition. – New York : Cambridge University Press, 2010. – 319 p.
- Список джерел ілюстративного матеріалу:**
23. Coetzee J.M. Age of Iron / J.M. Coetzee. – London : Secker & Warburg, 1990. – 182 p.
 24. Coetzee J.M. Boyhood : Scenes from Provincial Life / J.M. Coetzee. – New York : Penguin Books, 1998. – 166 p.
 25. Coetzee J.M. Foe / J.M. Coetzee. – New York : Penguin Books, 1987. – 158 p.
 26. Coetzee J.M. In the Heart of the Country / J.M. Coetzee. – New York : Penguin Books, 1982. – 139 p.
 27. Coetzee J.M. The Master of Petersburg / J.M. Coetzee. – London : Minerva, 1995. – 250 p.
 28. Coetzee J.M. Waiting for Barbarians / J.M. Coetzee. – New York : Penguin Books, 1999. – 152 p.

Анотація

Ю. ГОЛОВАЩЕНКО. ЛЕКСИКО-АСОЦІАТИВНІ ГРУПИ В СЕМАНТИЧНОМУ ПРОСТОРІ РОМАНІВ ДЖОНА МАКСВЕЛЛА КУТЗЕЕ

Стаття присвячена питанню асоціативної грані семантичного простору художнього тексту. Семантичний простір трактується в динаміці трьох осей свого розгортання – семантичної, тематичної та асоціативної. Асоціативна вісь розгортання візуалізується на лексичному рівні в лексико-асоціативних групах, які виділяються навколо лексико-семантичних і лексико-тематичних груп як напрями їх асоціативного збагачення. Структура лексико-асоціативних груп передбачає виділення кількох рядів, що корелюють з окремими віхами асоціативної прогресії.

Ключові слова: семантичний простір, художній текст, асоціація, лексико-асоціативна група, асоціативна структура, сфера референції.

Аннотация

**Ю. ГОЛОВАЩЕНКО. ЛЕКСИКО-АССОЦИАТИВНЫЕ ГРУППЫ
В СЕМАНТИЧЕСКОМ ПРОСТРАНСТВЕ РОМАНОВ ДЖОНА МАКСВЕЛЛА КУТЗЕЕ**

Статья посвящена вопросу ассоциативной грани семантического пространства художественного текста. Семантическое пространство понимается в динамике трех осей своего развертывания – семантической, тематической и ассоциативной. Ассоциативная ось развертывания визуализируется на лексическом уровне в лексико-ассоциативных группах, которые выделяются вокруг лексико-семантический и лексико-тематических групп как направления их ассоциативного обогащения. Структура лексико-ассоциативных групп предусматривает выделение нескольких рядов, которые соответствуют отдельным вехам ассоциативной прогрессии.

Ключевые слова: семантическое пространство, художественный текст, ассоциация, лексико-ассоциативная группа, ассоциативная структура, сфера референции.

Summary

**YU. HOLOVASHCHENKO. LEXICAL ASSOCIATIVE GROUPS
IN THE SEMANTIC SPACE OF NOVELS BY JOHN MAXWELL COETZEE**

The article is devoted to the issue associative aspect of semantic space of a fiction/literary text. The semantic space is identified in dynamics of the three axes of its unfolding, i.e. semantic, thematic and associative. The associative axis of semantic space unfolding is tracked down on the lexical level within lexical associative groups. The structure of lexical associative groups is presumed to consist of a number of associative rows/subgroups that stand in correlation with corresponding courses of associative progression.

Key words: semantic space, fiction/literary text, association, lexical associative group, associative structure, sphere of reference.